

ADALET İÇİN HUKUK FELSEFESİ NEDEN GEREKLİDİR?

Eylem KILIÇ*

Özet

Hukuk felsefesi hukukun kavramlarıyla ilgilenir, insan ilişkilerinin dayandığı temelleri karşılıklı haklar ve yükümlülükler açısından ele alır ve bu özelliği ile de genel geçer hukuktan ayrılır. Hukuk felsefesi hak kavramıyla ortaya çıkmıştır. Hak kavramı hukuku, hukuk; hukuk devletini beraberinde getirmiştir. Hukuk devletinin olmazsa olmazı adalettir. Yegâne amacı tüm yasaları ile toplumda adaleti egemen kılmak olmayan bir devletin sadece adı hukuk devleti olabilir.

Devlet kavramı vatandaşların birbirine ve devlete, devletinde vatandaşlara karşı yükümlü olduğu bir yapıyı karşılamaktadır. Devlet, tüm gücü elinde barındırması özelliği ile bir takım adalet sapmalarının şiddetle muhtemel yaşanabileceği bir kurumdur. Bunun yanı sıra adil davranmak, yönetsel gücünü halktan alması nedeniyle devletin birincil vazifesidir. Adalet kavramı devreye girdiğinde ilk akla gelen kavramlardan biri de eşitliktir fakat herkese eşit davranmak çoğu zaman adaleti sarsar. Adalet için hukuk felsefesinin gerekliliği kavram kargaşasını ortadan kaldırmak olarak karşımıza çıktığı gibi, adil olan düzene ulaşmanın yolunu gösterdiği için de önemlidir. Hukuksal normlar bir dönem için ortaya çıkmıştır ve o dönemde geçerlidir fakat hukuk felsefesi ve hukuku birleştirdiğimizde ideal olana ulaşmanın çabasını vermiş oluruz.

Bu yazıda, hukuk felsefesinin adil yaşama hakkına ne gibi katkılar sağladığına ve bu katkılarının ülkemiz ve birkaç dünya ülkesi özelinde nasıl içselleştirildiğine dair sorulara cevap aranacaktır.

Anahtar Sözcükler: Adil yaşama hakkı, hukuk felsefesi, adalet, eşitlik, devlet.

* Melikşah Üniversitesi, Hukuk Fakültesi 2.sınıf öğrencisi

ADALET İÇİN HUKUK FELSEFESİ NEDEN GEREKLİDİR?

GİRİŞ:

Kişi birer olay kimliğinde olan davranış ve çıkar çatışmalarını, bazılarını üstün tutup bazılarını yasaklama biçiminde değerlendirerek, bir çözüme bağlar. Hukuk bu çözümlemeleri içeren ve onları bir deyimle kavuşturan kurallar toplamından oluşur.¹ Yani kişi anlaşma sağlamak için tarihten bugüne hukuka ve hukuk kurallarına ihtiyaç duyar. Bunun yanında hukukun bir bütün halinde dayatılması daha sonraki dönemlere isabet eder. Burada bahsi geçen şey bütün halinde dayatılan anlamlı içeriğe sahip düşünceler toplamıdır. Doğa olaylarının birbirini oluşturması gibi, düşünce dünyasındaki düşünceler de birbirini oluşturur ve temellendirir. Böylece hukuk da varlık ve geçerlilik kazanır.² Hukuk kuralları devlet eliyle desteklenir ve bunların yaptırım gücü vardır. Bu olgu hukuk felsefesiyle ortaya çıkmıştır.

Hukuk felsefesi, hukuk tarihi ve genel tarihi kavrayarak hukukun değerlendirmesini yapar. Tarihsel akışı verirken hukukun içsel probleminin çözümleri konusunda öneriler de bulunur. Sorularla ideal olana ulaşma çabası verirken, salt olarak tarihi veya hukuk tarihini incelemeyiz. Her ikisini birleştirerek cevaplar arar. Hukuk felsefesinde en önemli öge hukukun bir değer olarak 'adalet' açısından irdelenmesidir. Bu durum hukuka bir kültür görünümü

¹ (Aral, 1992)

² Aral,(1992)

verir, ona uymanın içsel olarak neden gerekli olduğunu gösterir, toplumsal barış ve yüksek değer seçişi açısından hukuk adalet ilişkisini ele alır.³

Hukuk felsefesinin temel amacını birçok düşünür ayrı ayrı ortaya koymaktadır. Hepsini farklı şekillerde açıklasa da temel olan hukuk felsefesinin adalet fikri ile değerlendirilmesidir.⁴ Hukukun amacı adaletin sağlanmasıdır. Adalet kavramı her daim insanın kafasını kurcalamış ve bu kavramla ilgili birçok soru sorulmuş ve farklı yanıtlar ortaya çıkmıştır. Aristo adaleti “dağıtıcı ve denkleştirici adalet” olarak ikiye ayırmış, Thrasyamakhos adaleti “güçlü olanın ya da hükümetin isteklerine uygun davranmak” olarak tanımlamış, Kant ise adaleti “şerefli yaşa, kimseye zarar verme, herkese payına düşeni ver” olarak kodlamıştır.⁵ Adalet konusunda ortak bir görüşe dönülemediği gibi bugünde ortak bir paydada buluşulamamıştır. Görüş ayrılıkları ve fikir çatışmaları bu konuda ortaklaşmayı engellemektedir. Kişilerin adalet konusundaki fikirleri, kendi kişisel çıkar ve inançlarına, mensup oldukları toplumların, sosyal grupların ve zümrelerin faydasına ve kişilerin mizaç ve karakterlerine göre değişkenlik gösterir.⁶

Hukukun gerçekleştirmeye yöneldiği amaçlar aynı zamanda adalet idesinin kapsamını belirler. Bunun yanında her hukuk uyumsuzluğuna mevcut hukuk düzeni içinde bir çözüm bulunması ve bu çözümün adaletle uygun olması isteği esasta bir inanç sorunudur. Bütün bu çıkarımlar pozitif hukuk söz konusu olarak yapılmaktadır. Pozitif yani uygulanan bir hukukun bulunmadığı bir toplum düzeninde adaletle uygunluk ya da aykırılık tartışması anlamsız olurdu.⁷

Devletin varlık şartı, pozitif hukukun toplumda asgari ölçüde etkinliği ve geçerliliği olarak kabul edilmelidir. Pozitif hukuk uygulamada adaletin gerçekleşme şartı niteliğini taşımaktadır. Pozitivist açıdan adaletin gereği olarak kabul edilebilecek ilkeler şunlardır:

- Toplumda hukuk normlarının düzenli biçimde uygulanması ve asgari bir etkinliğe sahip olması zorunludur.
- Benzer durumların benzer uygulamalara tabi olması ve böylece hukuk uygulamasında kararlılığın ve birliğin sağlanması gereklidir.
- Şiddet, cana ve mala kast gibi fiillerin hukuk düzenince reddedilmesi gerekir.⁸

Bu bilgiler ışığında ülkelerin adalet anlayışlarının farklılıklar gösterdiğini görmekteyiz. Ülkelerin adalet algılarının farklılık göstermesinin kültür, inanç, yaşam ve yönetim biçimlerindeki farklılıklardan kaynaklandığı bilinmektedir.

³ (Işıktaç, 2006, ss.30-31) Hukuk Felsefesi, İstanbul

⁴ (Güriz, 2009) Hukuk Felsefesi, Ankara

⁵ <http://www.flisfdergisi.com/sayii6/27-46.pdf>

⁶ (Güriz, 2009, s.64) Hukuk Felsefesi

⁷ (Güriz s.69)

⁸ (Güriz, s.70)

Bu farklılıklar her ülkenin kendi iç nesnel koşullarıyla alakalıdır. Bu koşulların belirleyici olması nedeniyle çalışma ülkelerin karakteristik özelliklerine dair en çok ipucu verebilecek üç başlıktan oluşturulmuştur. Hukuk felsefesi bağlamında ele aldığımız bu üç konu; adil yargılanma, yaşam hakkı ve inanç özgürlüğü ve din eğitimi.

İnanç özgürlüğü ve din eğitimi:

Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi zorunlu ders olarak okutulmakta ve mezhepler üstü bir din eğitimi verilmektedir. Mevcut Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi İslam dini öğretilerine ağırlık verse de tüm dinler ve ahlaki konulara da değinmektedir. Bunun yanında söz konusu bu derse Musevi veya Hristiyan bir öğrenci katılmak zorunda değildir.⁹ Temel manada din dersinin amacı dinin gereklerini, uygulamasını öğretmek ve tüm dinlerde ortak olan ahlaki kuralları öğrencilere aşılaktır. Dürüstlük, iyilik, insana saygı vb. etik değerlerdir, bütün dinler bu değerlerin etrafında konumlanır. Din dersi verilsin ya da verilmesin evrensel olan bu değerleri tüm insanlık gözetmelidir. Türkiye’de okullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, öğrencilere ve ailelere zaman zaman problem teşkil etmiştir. Eskişehir Havacılar İlköğretim Okulu öğrencisi Nazlı Şirin El tüm derslerinden başarılı olmasına rağmen, din kültürü ve ahlak bilgisi dersinden notu oluşmadığı için karnesi verilmemiştir.¹⁰ Böyle maddi bir problemin dışında öğrencinin din dersi seçmemesi, diğer öğrenciler tarafından rahatsız edilmesine neden olmakta ve üzerinde baskı hissederek inancına uygun olmasa da okulda okutulan din dersini seçmek zorunda kalmaktadır. Burada bahsedilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi anayasa ile güvence altına alınan ve devlet tarafından zorunlu olarak okutulması gereken bir derstir. Dikkat çekilmesi gereken şey eksik öğretinin olduğudur. Dersin yalnızca Müslüman öğrencilere yönelik verilmesi, genel manada bu dersi uygulamalı bir din eğitimi haline getirmektedir. İlköğretim çağındaki çocukların özgürce bir seçim yapabilecek yaşta olmamaları da bu konudaki tartışmaları alevlendirmektedir. Okullarda verilecek bir din dersinde İslamiyet’in yanı sıra tüm dinlere dair bilgilerin objektif bir biçimde sunulması adaletin sağlanması için olmazsa olmaz bir unsurdur. Eğitimci tarafından benimsenecek daha adil bir metod aynı zamanda öğrencilere özgürce bir seçim yapma hakkı tanıyacaktır. Türkiye’de mevcut durum kişisel inançların öğrencilere kurumsal bir düzlemde dayatılmasından ibarettir. Bu durum ise insanların seçme hakkına bir tür saldırı olarak tanımlanabilir.

⁹ www.flw.ugent.be/cie/mzaydin5htm

¹⁰ <http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/din-dersi-yoksa-karne-de-yok-haberi-57168>

Tüm bu olguların yanında siyasal iktidarın “dindar nesil” söyleminin ardından acele bir şekilde 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” adı ile eğitim sistemi değişmiştir. Bilinen adı ile 4+4+4 sistemi bir tasarı değil, birkaç milletvekilinin teklifi ile ivedilikle sunulan ve oylanmış taslaktır.¹¹ Çok kısa bir zamanda tartışmalar altında kabul edilen taslak kapsamında öncelikle okula başlama yaşı düşürülmüş, 60-66 aylık çocukların eğitime başlaması kabul edilmiştir. Böyle bir karar pilot uygulama bile yapmadan alınmış olup yapılan istatistikler ve uzman görüşleri dikkate alınmamıştır. Boğaziçi Üniversitesi eğitim fakültesi akademisyenleri durumu şu şekilde yorumlamıştır:

Yeni taslakta 1’inci sınıf yaşı bir yıl öne alınmaktadır. Böylece, 60-72 ay çocukları, okulöncesi eğitime değil, 1’inci sınıfa alınacaktır. Bu uygulama pedagojik açıdan sakıncalıdır. Bu yaş çocukları, daha somut işlemler dönemine geçmediği için 1’inci sınıf becerileri arasında bulunan okuma-yazma, basit sayısal değerlendirme ve işlemleri yapabilecek bilişsel düzeyde değildir.¹²

Konuyla ilgili bir diğer görüş ise ODTÜ eğitim fakültesinden şu şekilde geliyor:

Farklı aile ve çevrelerden gelen çocukların dil gelişimleri ilköğretim programına uyumda yetersiz kalabilir. Araştırma sonuçlarına göre bu yaş grubundaki çocukların okuma-yazma öncesi dil gelişim düzeylerinin bu konudaki başarılarını doğrudan etkilediği bilinmektedir.

Fiziksel olarak ilköğretim programına hazır değildirler. Bu yaş aralığındaki çocukların özellikle küçük kas gelişimleri ilköğretim programı tarafından belirlenen çalışmalar için yetersiz olabilir. Yedi yaşındaki çocukların bile el yazısı konusunda zorlandıkları düşünüldüğünde, 60 ayını dolduran çocukların yazma konusunda ciddi sorunlar yaşayacakları aşikârdır.

Sosyal ve duygusal olarak bu yaş aralığındaki çocuklar ilköğretim kurallarını yerine getirmede zorlanacaklardır. Dikkat süreleri bir ders süresi boyunca dersi takip etme ve oturma gibi gereklilikleri yerine getirmek için uygun değildir. Duygusal olarak yakın yetişkin ilgisine ihtiyaç duyarlar ve sosyal kural ve normları oyunları içerisinde deneyimleyerek içselleştirmeye çalışırlar.

Öz bakım becerileri açısından 60. ayını dolduran çocukların eksik oldukları ve desteklenmeleri gereken yerler vardır. Örneğin, tuvalet gereksinimini tek başına karşılamada sıkıntı yaşayabilir, yemek yerken desteğe ihtiyaç duyabilirler. Sınıf

¹¹ (Çağlar, 2012, s.28) Eğitimi Yeniden Yapılandıran Kanun’da Göremediklerimiz: Eğitim Hakkı, İlke ve Standartlar, Güncel Hukuk

¹² <http://www.fed.boun.edu.tr/default.asp?MainId=18>

öğretmenleri daha kalabalık olan ilköğretim sınıflarında bu ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalabilirler.¹³

Araştırmalar bu yaştaki çocukların eğitime başlamasının erken olduğunu ve çocuk üzerinde travma yaratabileceğini belirtmektedir. Ayrıca ortaöğretim düzeyinde imam hatiplerin açılması da uzmanların dikkatini çekmiştir. Uzmanlar bu dönemin mesleki eğitim için oldukça erken olduğunu, bu sistemin sadece mutsuz bireyler yetiştireceğini düşünmektedir.¹⁴ Ortaokul ve liselere seçmeli ders olarak Hz. Muhammed'in hayatı ve Kur'an-ı Kerim derslerinin konulması da Türkiye'de din eğitiminin kazandığı farklı bir boyuttur. Şu an bazı okullarda bu dersler zorunlu-seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Bir ülkenin laik olması için öncelikle tüm din ve mezheplere karşı eşit mesafede durması gerekmektedir. Türkiye'de bulunan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın İslami temeller üzerine kurulmuş ve bu doğrultuda örgütlenmiş bir kurum olması Türkiye'de laiklik olgusunun tartışmaya açılmasına neden olmaktadır. İçişleri Bakanlığına bağlı bu kurumun varlığı laikliğin gereklerinden olan tüm dinlere eşit mesafede olma ilkesine de aykırıdır.

İran bir İslam Cumhuriyetidir. Laik bir ülke olmamasından kaynaklı dini eğitim devlet kontrol ve gözetiminde gerçekleşmektedir. Şer'i kanunlarla yönetilir, ders kitapları İslam inancına dayalı konulara yer verir ve İslam dininin bakış açısı dışında hiçbir şey ders kitaplarında yer almaz. Din dersini geçemeyen öğrenci sınıf tekrarı yapmalıdır.¹⁵ Yani İran'da Humeyni devrimine sadık bireyler yetiştirilmektedir. Bu durum adalet anlayışında ülkelerin yönetim biçimlerinin ne denli önemli olduğunu gösteren önemli bir örnektir.

İsveç'te ise bu durum Türkiye ve İran'dan daha farklıdır. İsveç'in yönetim şekli anayasal monarşidir; krallıkla yönetilir. Din ve devlet işleri birbirinden ayrılmamıştır yani laik bir ülke değildir. Buna rağmen krallığın ve kilisenin toplum üzerinde belirleyici bir etkisi yoktur. İsveç'te temel eğitim kesintisiz 9 yıldır. Anaokuldan temel eğitime geçişte köprü görevi gören 1 yıllık hazırlık sınıfı ile beraber 10 yıla çıkmaktadır. Temel eğitimi tamamlayan öğrenci lise veya meslek okullarına yönelir ve lise eğitimi 3 yıldır. Meslek eğitimi ise 3-4 yıl arasında değişmektedir. Genç bireyin yaşamında doğru karar alması, dogmalardan ve önyargılardan arınması için okulda doğru ve sağlıklı bir din eğitimi verilmesi zorunludur. İsveç'te Din Bilgisi dersi zorunlu dersler arasında

13

http://www.fedu.metu.edu.tr/web/documents/other/222sayillkogretimveEgitimKanunuHakkindaEgitimFakultesiIlkogretimBolumuGorusu_s1.pdf

14

<http://www.fedu.metu.edu.tr/web/documents/other/IlkveOrtaogretimdeYapilanmaOnerisiODTUEgitimFakultesiGorusu.pdf>

15

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1219:ran-eitim-sistemi-ve-tuerkiye-ran-eitim-birlii-htimali&catid=77:ortadogu-analizler&Itemid=150

yer almaktadır ve temel eğitimin 7.sınıfında yani birey 14 yaşına girdikten sonra zorunlu din dersini almaya başlamaktadır. Haftada 2 gün Din Bilgisi dersi verilmektedir. Din eğitiminin amacı çocuğa belirli bir din benimsetmek veya dindar nesiller yetiştirmek değildir. Eğitim programlarında din eğitimiyle çocuğun nesnel düşünmeye alıştırılması, çağın ve bilimin kurallarına uygun hareket etmesi, araştırmacı, sorgulayıcı bakış açısı kazanması amaçlanmaktadır. Yürürlükteki yasalara göre hiçbir din “milli din” veya “resmi din” olarak tanıtılamamaktadır. 7,8 ve 9. sınıflarda okutulan din dersi yurttaşlık bilgisi dersleri içinde okutulur yani adı yurttaşlık bilgisi dersidir. Din Dersi bağımsız bir ders olarak gündeme lisede gelmektedir. Burada da dersin amacı gençleri belirli bir dinin kurallarına göre eğitmek, yetiştirmek ve yönlendirmek değildir.¹⁶ 3 büyük din derslerle öğretilmektedir.¹⁷ Derslerde Hristiyanlık, İslam, Musevilik, Hinduizm gibi diğer inançlar tartışmaya açık biçimde anlatılmaktadır. Din Bilgisi derslerinde herhangi bir dinin savunuculuğunu yapmak, onu gençlere aşlamak yasalarla belirlenmiş bir suçtur.¹⁸ Mezhepler üstü din öğretimi yaklaşımı uygulanmaktadır. Hakim bir din benimsememekte, insanlara seçme hakkı tanınmaktadır.

Hukuk felsefesinin geliştiği felsefe eğitiminin yaygınlaştığı ülkelerde bireylere özgür düşünme becerisi kazandırma yolunda adımlar atılmaktadır. Felsefe eğitimi adalet duygusunu geliştirdiği gibi insana seçim ve irdeleme hakkı tanınmaktadır.

Adil Yargılanma Hakkı

Adil yargılanma hakkı AY m.38’de ve AİHS m.6 da yer almaktadır. Adil yargılama ilkesi devlete, adliyede görev yapan soruşturma ve kovuşturma makamlarına görev yükler. İlke yalnızca soruşturma ve araştırma evreleri ile sınırlı değildir. Muhakemenin tümüne ilişkin ve insan onuruna uygun merkezi noktada adilliğin bulunduğu uygun bir yargılamayı amaçlamaktadır.¹⁹ Hâkim, hukukun dilini yargılama sonunda verdiği kararlar çözer. Yargılamanın yansız, hükmün haklılığından şüphe duyulmadan yapıldığı takdirde adil yargılamadan bahsedilebilir²⁰. Adil yargılama bağımsız mahkemeler önünde tehtide, hileye başvurmadan verilen tarafsız hükümler sonunda elde edilir. Hakkaniyete uygun yargılanma olarak da adlandırabileceğimiz konuda ülkemizde bazı sıkıntılar

¹⁶ <http://hakimiyetimilliy.org/2012/03/isvecte-temel-egitim-ve-din-bilgisi-dersi-ali-haydar-nergis/>

¹⁷ Aydın, Mehmet Zeki, Dünyada Din Eğitimi Uygulamaları

¹⁸ <http://hakimiyetimilliy.org/2012/03/isvecte-temel-egitim-ve-din-bilgisi-dersi-ali-haydar-nergis/>

¹⁹ (Ünver ve Hakeri, 2010, ss.16-17) Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara

²⁰ (Alifendioğlu, 2000, s.126)

göze çarpmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye istatistiğine göre; Türkiye, aleyhinde en çok mahkûmiyet kararı verilen ülkedir. Bugüne kadar 16 bin 750 defa AİHM'ye şikâyet edilmiştir ve bu şikâyetlerin 2 bin 400'ü Türkiye aleyhine sonuçlanmıştır. Adil yargılanma hakkında Türkiye 729 mahkûmiyet almıştır²¹. Bu değerlendirmenin dışında' Güncel Hukuk Dergisinin yürütmüş olduğu Türkiye'de hukuk sisteminin en önemli 3 sorunu sorusu' ile yapılan anket değerlendirmesine göre en önemli sorun olarak yargı bağımsızlığı ve ikinci en önemli sorun olarak adil yargılanma cevapları verilmiştir. Ankete katılanlar arasında akademisyenler, hâkimler, savcılar, öğrenciler gibi toplumun sosyal tabakasından insanlar bulunmaktadır.²² AİHM değerlendirmesi dışında bu tek soruluk ankette önemli bir problem olarak adil yargılanma hakkını göstermektedir. Türkiye'de adil yargılanma hakkını koruma altına alan organlardan biri HSYK' dır. HSYK 22 asıl 12 yedek üyeden oluşmaktadır ve 3 daire halinde çalışmaktadır. HSYK misyon olarak yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkelerini esas alarak, yargı hizmetlerinin adil, hızlı ve etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla; hakim ve savcılarla ilgili iş ve işlemlerin; adalet, tarafsızlık, doğruluk, dürüstlük, tutarlılık, eşitlik, ehliyet ve liyakat ilkeleri çerçevesinde yürütülmesini temin etmektedir.²³ HSYK'nın görevleri şunlardır:

-Yargıtay ve Danıştay üyelerini seçmek.

- Hâkim ve savcılar mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme ve görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar.

- Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar.

-Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevlerini yerine getirir.^{24,25}

Türkiye'de bu kurulun başkanı adalet bakanıdır ve adalet bakanı müsteşarı kurulun doğal üyesidir. HSYK başkanının adalet bakanı olması adil yargılamayı zedelemektedir. Yargının yürütmeden bağımsız olması açısından adalet bakanının HSYK başkanı olması doğru değildir.

²¹

<http://www.cnnturk.com/2012/guncel/06/06/iste.turkiyenin.aihm.karnesi/66394.6.0/index.html>

²² (Berk, 2012, s.15) Güncel Hukuk, Türkiye'de Hukuk Sisteminin En Önemli Sorunları ve Değerlendirme

²³ <http://www.hsyk.gov.tr/hsyk-hakkinda.html>

²⁴ TC. anayasası m.159

²⁵ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/545.html>

anlayış ile bu kurumun devam etmesi halinde Türkiye'ye olumlu katkılar yapacağı beklenmektedir.²⁸

Yaşama Hakkı

Yaşama hakkı insanın diğer bütün haklardan yararlanabilmesinin ön şartını oluşturmaktadır. Hayatını kaybeden kişi diğer haklarını kullanmaktan mahrum kalmaktadır.²⁹ Hak insanı esas alır, insan olmadan hak ortaya çıkmaz. Bu nedenle yaşama hakkı AİHS m.2 ile koruma altına alınmaktadır. Anayasamızda m.17 de yaşama hakkını konu almaktadır. Yaşama hakkı herkese doğuştan verilir. Bazı özel durumlarda cenini bile koruma altına almaktadır. Bireyin her şeyden önce vazgeçilemez ve elinden alınamaz hakkı yaşama hakkıdır. Bu hak öncelikle kasten öldürme şeklinde gasp edilmektedir. Kasten öldürme TCK m. 81-85arası düzenlenmektedir. Kasten öldürme dışında insanların yaşam hakkını elinden alan bir diğer durum ise insanların ülke çıkarları uğruna canlarından olmalarıdır. Bu durum akla askerliği getirmektedir. Askerlik ülkemizde erkek için zorunlu bir vatan hizmetidir. Ülkemizde vicdani red kabul edilmemektedir. Vicdani red bireyin politik görüşleri, ahlaki değerleri veya dinsel inançları doğrultusunda zorunlu askerliği reddetmesidir. Vicdani red hakkı, günümüzde Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu tarafından temel insani hak olarak kabul edilmiştir³⁰ AİHM ise bu hakkın kullanılamamasını AİHSm.9 olan düşünce , vicdan ve din özgürlüğünün ihlali şeklinde değerlendirmektedir. Vicdani red insanlara tanınması gereken en doğal haklardan biridir. İnsan öldürmek istemeyen, terörün böyle biteceğine inanmayan insanlar için adil olan şey daha farklı bir vatan görevinde bulunmalarıdır. AİHM kararları göz önüne alındığında Türkiye vicdani red hakkını tanımakla yükümlüdür. Türkiye, AİHS m. 46/1 uyarınca inanç özgürlüğü kapsamında vicdani red hakkını tanımakla yükümlü hale gelmiştir. AİHS m. 46/1'e göre sözleşmeciler devletler, taraf oldukları davalarda Mahkeme'nin vermiş olduğu karara uymayı taahhüt ederler. Türkiye'de vicdani red kararından sonra alınan cezaya rağmen askerlik görevi için çağrının ve silah altına alınma emrinin devam etmesi sebebiyle retçiler ya redlerinden vazgeçip askerlik görevini yerine getirmekteler ya da askere alınmamak için yasadışı yollara başvurmaktadır. Reddinde ısrar edenler ya firari olarak yaşamakta ya da silah altına alınmalarına rağmen verilen görevleri reddettikleri için askeri cezaevlerine atılmaktadırlar.^{31,32} Türkiye'de ilk vicdanî red, 1989

²⁸ (Sarı,2012, ss.40-41) AİHM İçtihatlarında Anayasa Mahkemelerine Bireysel Başvuru

²⁹ (Alıntıl原因 Çelen, 2007, s.52);(aktaran, Avcı,s.29)Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Sayı3-4, Ölüm Yardımı Açısından Hekimin Sorumluluğu

³⁰ http://tr.wikipedia.org/wiki/Vicdan%C3%AE_ret

³¹ (Aydın, 2011)

³² http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_vicdan%C3%AE_ret#cite_note-2

yılında Tayfun Gönül tarafından gerçekleştirilmiştir. Gönül, Eski Türk Ceza Kanunu 155. maddeden yargılanmış ve üç ay ceza almıştır ancak bu ceza, para cezasına çevrilmiştir. Gönül'ün dışında ülkemizde vicdani retçi sayısı 169 dur.³³ Vicdani retçilere karşı uygulanan politikalar insan hakkı ihlalleri şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu ihlal Türkiye'de zorunlu askerlik bulunmasından kaynaklanmamaktadır, bireylere AİHS m.9 da belirtildiği gibi düşünce, vicdan ve din özgürlüğü tanınmamasından kaynaklanmaktadır. Türkiye dışında zorunlu askerlik hizmeti yaptıran birçok ülke bulunmaktadır. Örneğin; İsrail'de yalnızca erkekler değil bayanlarda askerlik yapmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinden 25 ülkenin 11'inde zorunlu askerlik bulunmaktadır. AB üyesi tüm ülkelerde vicdani red hakkı bulunmaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri ise düşman olarak nitelendirsek bile insan öldürmeyi etik değerlerle bağdaştıramamaktır. Bu ülkelerde vicdani red hakkını kullanan vatandaşlar sosyal hizmet üretmektedirler. Vicdani red insanlara düşünce özgürlüğü ve yaşama hakkı konusunda sunulması gereken bir haktır.

SONUÇ

Hukuk kavramı adalet ile bütün bir kavramdır. Adil olmayan bir ülke hukuk devleti olarak tanımlanamaz. Felsefenin geliştiği her yer adaletin ve hukukun en çok ön planda tutulduğu yerdir. Hukuk felsefesi hukukun kavramlarıyla ilgilendiği gibi insanca yaşamının ne demek olduğunu anlatmaya çalışır. Bu anlayışın ülkelerde çeşitlilik göstermesi, ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle ve felsefeye verdiği önemle doğru orantılıdır. Bu konu incelediğinde menfaatlerin, ideolojinin hukuku ve hukuk felsefesini etkilediği görülmektedir. Aslında adalet dünyada birçok ülkede tam manada olgunlaşmış ve uygulanmış değildir. İnsanlara çeşitli yollarla ayrımcılık dayatılmaktadır ve bu da adaleti zedelemektedir. Eğitimde, yargıda ve yaşama hakkında tercihler dayatılmakta, insanlar yaptırımlara mecbur bırakılmaktadır. İnsanlar arasında gerçek adaleti sağlamak ancak felsefenin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve içselleştirilmesiyle mümkündür.

KAYNAKÇA

Kitap:

ARAL, Vecdi. (1992) Hukuk Felsefesi Temel Sorunları. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Derleme Kitap İçinde Bölüm:

Alifendioğlu, 2000, s.126

³³ <http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=2>

GÜRİZ, Adnan.(2009) Hukuk Felsefesi. Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım, s.64, 69-70.

İŞIKTAÇ, Yasemin. (2006) Hukuk Felsefesi. İstanbul: Filiz Kitabevi, s.30-3.

ÜNVER, Yener; HAKERİ. (2010) Ceza Muhakemesi Hukuku. Ankara: Adalet Yayınevi, s.16-17

Makale:

Berk, Seda,(2012, Mayıs). Türkiye’de Hukuk Sisteminin En Önemli Sorunları ve Değerlendirme, Güncel Hukuk s.15

Çağlar, Selda,(2012, Mayıs). Eğitimi Yeniden Yapılandıran Kanun’da Göremediklerimiz: Eğitim Hakkı, İlke ve Standartlar, Güncel Hukuk, s.28

Çelen, Ömer(2007). Naklen Avcı,s.29 Ölüm Yardımı Açısından Hekimin Sorumluluğu,Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.52

Sarı, Gürbüz,(2012, Ekim). AİHM İçtihatlarında Anayasa Mahkemelerine Bireysel Başvuru Yolu, Güncel Hukuk, s.40-42

Online Makale:

Topakkaya, Arslan, Adalet Kavramı Bağlamında Aristoteles- Platon Karşılaştırması, <http://www.flsfdergisi.com/sayi6/27-46.pdf>

Aydın, Mehmet Zeki,Dünyada Din Eğitimi Uygulamaları

Online Gazete:

<http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/din-dersi-yoksa-karne-de-yok-haberi-57168>

<http://hakimiyetimilliyi.org/2012/03/isvecte-temel-egitim-ve-din-bilgisi-dersi-ali-haydar-nergis/>

<http://hakimiyetimilliyi.org/2012/03/isvecte-temel-egitim-ve-din-bilgisi-dersi-ali-haydar-nergis/>

Online:

<http://www.fed.boun.edu.tr/default.asp?MainId=18>

http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_vicdan%C3%AE_ret#cite_note-2

<http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=2>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Vicdan%C3%AE_ret

<http://www.hsyk.gov.tr/hsyk-hakkinda.html>

http://www.fedu.metu.edu.tr/web/documents/other/222sayillkogretimveEgitimKanunuHakkindaEgitimFakultesiIlkogretimBolumuGorusu_s1.pdf

<http://www.fedu.metu.edu.tr/web/documents/other/IlkveOrtaogretimdeYapilanaOnerisiODTUEgitimFakultesiGorusu.pdf>

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1219:ran-eitim-sistemi-ve-tuerkiye-ran-eitim-birlii-htimali&catid=77:ortadogu-analizler&Itemid=150

Kanun:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.159

<http://www.abgm.adalet.gov.tr/e-kutuphane/AVRUPA%20B%C4%B0RL%C4%B0%C4%9E%C4%B0%20%C3%9CLKELE R%C4%B0NDE%20YARGI%20KURULLARI.pdf>

<http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mevzuat.gov.tr%2FMetin.Asp%3FMevzuatKod%3D1.5.6216%26MevzuatIliski%3D0%26sourceXmlSearch&ei=pMxtUOC6PISB4ATyviCoAg&usg=AFQjCNG4vpCRlnk87dNAO24GImha2vSmgA&sig2=o1bPHAzB5QFZ7onrE2Jd-w>

<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/545.html>